

Procesy v člověku a ve vnějším světě

Rudolf Steiner

Vyšší bytostné články • Látková působení na fyzické tělo při onemocnění a léčbě • Látky jako výsledek procesů •

Vzájemné působení procesů uvnitř a vně člověka • Čtyři bytostné články v hlavě, rytmickém organismu a končetinách • Působení křemeliny • Procesy tvorby křemene a vápna a jejich překonání při vzniku lidského organismu

Lze doufat, že tento kurz, doplňující ten loňský, opět přinese výhled leccos, co bude možné považovat za skutečné doplnění a co zejména s tím, jak se budeme blížit k závěru tohoto kurzu, vykrystalizuje do podoby řady terapeutických výhledů. V tomto kurzu budu usilovat o to, abych se z jiné strany podíval na skutečnosti, které také tvořily předmět našich dosavadních úvah, na skutečnosti související s nemocným člověkem, s člověkem, jenž má být léčen. Tím, že se na věc podíváme z jiné strany, však v podstatě dospějeme nejen k jiným hlediskům, ale také k rozšíření látky, kterou jsme se zabývali. Chtěl bych totiž tentokrát ukázat, jak to, co vy všichni jakožto anthroposofové znáte, to jest členění člověka na fyzické tělo, éterné tělo atd., působí při onemocnění a při léčení. Zatímco jsem se minule musel omezit spíše na to, abych představil především vnější projevy vnitřního člověka, pokusím se nyní ukázat, jak jsou tyto různé lidské články ovlivňovány tím, čím jsou látky existující mimo člověka, zejména pak ty látky, které mohou být používány jako lék, a tím, co může působit jako lék, přičemž to ovlivňuje lidský organismus jinak než pouze látkově. Tady ovšem musím na úvod něco předeslat.

I minule, když jsme zde mluvili o tomtéž předmětu, jsme v mnoha ohledech mohli hovořit o látkách a vůbec o fyzických záležitostech jako lécích. V okamžiku, kdy teď budeme nuceni přejít k vyšším, nadsmyslovým článkům lidské přirozenosti, již nebudeme moci mluvit o látkách stejným způsobem. Budeme to sice dělat, abychom měli jisté, abych tak řekl, abreviatury, tedy abychom mohli hovořit ve zkratce, během celého našeho výkladu si však budeme muset uvědomit jednu zásadní skutečnost. Budeme si totiž muset uvědomit, že chceme-li skutečně porozumět vztahu člověka k prostředí, chování člověka ve zdravém a nemocném stavu, pak již nebudeme moci vycházet z hmotných látek, jak je dnes zvykem v běžné vědě. To, z čeho musíme vycházet, v podstatě nejsou látky, nýbrž pochody, není to nic hotového, nýbrž dění. A mluvíme-li o látce, musíme si vlastně představovat, že v látce, v tom, co se nám ve vnějším smyslovém projevu jeví jako látka, před sebou nemáme nic jiného než proces, pochod, který se zastavil.

Budeme-li před sebou mít, řekněme, křemelinu, pak o ní budeme mluvit zprvu jako o látce. To podstatné jsme tím však vůbec nepostihli, jestliže bereme v úvahu takzvané těleso, mající určité ohraničení. To podstatné postihneme jenom tehdy, vezmeme-li v úvahu velmi obsáhlý

proces, který jakožto samostatný proces existuje v celém univerzu a který může jaksí vykrystalizovat, může ustát, může dospět do určitého rovnovážného stavu, a když ustane, projeví se v tom, co vidíme jako křemelinu. Podstatné je vzít v úvahu vzájemné působení mezi procesy v nitru člověka a procesy odehrávajícími se venku v univerzu, s nímž se v ustavičném vzájemném vztahu nachází jak zdravý, tak i nemocný člověk.

Abychom pak zítra mohli začít s naší vlastní látkou, chtěl bych vám dnes na úvod říci něco více o tom, co nás skutečně může dovést k představě o tomto vzájemném působení. K tomu se musíme pokusit na základě anthroposofické duchovní vědy skutečně pochopit bytost člověka. Vyjádřím se nejprve, abych tak řekl, schematicky, když dnes to, o čem jsem mnohokrát přednášel jako o trojčlennosti člověka, vyložím tak, jak je to soustředěno v prostorovém člověku.

Když rozlišujeme nervově-smyslového člověka, víme, že je soustředěn zejména v hlavě, že však to, co je tu soustředěno v hlavě, se rozprostírá v celém člověku, je přítomné v celém člověku; člověk je v hlavě pouze takříkajíc nejvíce nervově- -smyslovou bytostí. Na druhou stranu je celý člověk hlavou, ovšem v ostatních dvou člancích méně než v samotné hlavě. A tak si to, co nazýváme nervově-smyslovým člověkem, můžeme představovat jako lokalizované v hlavě. Potom si však - aby toto členění člověka mohlo být přínosné pro naše momentální účely - musíme rytmického člověka, který by zahrnoval všechno, co je organismem dýchání a oběhu, představovat vlastně zase jako dvojčlenného: jeden článek, který má sklon spíše k dýchací soustavě, a druhý, který má sklon k oběhové soustavě. A do této oběhové soustavy se pak začleňuje všechno, co představuje spojení člověka končetin s člověkem látkové výměny.

Jestliže studujeme lidskou hlavu, studujeme tedy do jisté míry onen článek lidského organismu, který je nejvíce nervově-smyslovým člověkem. Ústrojnost lidské hlavy se velmi podstatně liší od ústrojnosti ostatních lidských článků, a to i s ohledem na vyšší formu příslušného článku lidské bytosti. Podíváme-li se totiž na lidskou hlavu z duchovně-vědeckého hlediska, je tato hlava určitým otiskem, mohli bychom dokonce říci určitým výměškem Já, astrálního těla a éterného těla. U hlavy pak připadá v úvahu ještě fyzické tělo. Avšak toto fyzické tělo je v hlavě přítomné jaksí jiným způsobem: jako fyzično, které je otiskem Já, astrálního těla a éterného těla. I zde snad mohu vyzvednout na této věci to vyšší, když upozorním na to, že lidská hlava, tak jak je zpočátku založena v lidském embryu, se utváří nejen ze sil rodičovského organismu, ale že v lidské hlavě působí kosmické síly, že do člověka prostě působí kosmické síly. V tom, co nazýváme éternými silami, působí ještě mnoho z rodičovského organismu; již v éterném těle však působí kosmické síly z předzrodného života, nebo řekněme z duchovně-duševního života před početím. A v astrálním těle a v Já pak navíc působí to, co žilo před početím v duchovním světě. Působí to tak, že formuje lidskou hlavu. Já si vytváří svůj otisk v lidské hlavě, astrální tělo si vytváří svůj fyzický otisk, éterné tělo si vytváří fyzický otisk. Jenom fyzické tělo, které dostáváme teprve zde na fyzické Zemi, je takříkajíc primárně účinné; není otiskem, nýbrž je primárně účinné.

Jestliže to tedy schematicky nakreslím, mohu říci, že utváření lidské hlavy je takové, že je otiskem Já. Tady uvnitř se to organizuje - o této organizaci budeme ještě hovořit častěji - určitým způsobem se to organizuje. Organizuje se to zprvu hlavně tím, že v sobě diferencuje

tepelné poměry hlavy. Dále tady uvnitř působí astrální tělo, které je jako diferencující a organizující činitel obsaženo především v plynných, vzdušných procesech prostupujících hlavu [viz nákres]. Potom se otiskuje éterné tělo, a pak je to, co je pro hlavu fyzickým tělem, fyzický proces, skutečně fyzický proces [viz nákres, šrafováno].

Naznačím ho tím, že do jisté míry schematicky zakreslím tu část hlavy, která je kostěným tělem, pokud by se zhruba zde nacházely oči.

Fyzické síly, které jsou zde soustředěny, se však zase rozprostírají po celé hlavě. Tady, v této fyzické části útvaru lidské hlavy, máme skutečně primární fyzický proces. Není to výrazem něčeho jiného, ale zde se nachází to, co uskutečňuje svůj vlastní proces. V tomto fyzickém procesu hlavy ovšem máme vlastně dvojnost, spolupůsobení dvou procesů. To, co se tu děje, je spolupůsobením dvou procesů, kterým porozumíme jenom tehdy, podíváme-li se na ně pomocí duchovního bádání v souvislosti s určitými dalšími procesy, odehrávajícími se venku v univerzu.

Když venku v univerzu, v prahornině uvidíte proces, který se projevuje ve tvorbě břidlice, zejména ve všem, co vede od křemeliny k tvorbě břidlice, pak v silách působících v tomto procesu, v procesu tvorby břidlice vycházející z křemeliny, máte proces polárně protikladný vůči procesu, který se zde na jedné straně odehrává ve fyzickém utváření hlavy. Tohle je důležitá souvislost mezi člověkem a jeho okolím. Tento proces, který se odehrává venku v mineralizaci, se nachází opět i v lidské hlavě. Dnes už je geologii, abych tak řekl, téměř jasné, i když dosud ne tak docela, že všechno, co je procesem tvorby břidlice, procesem veškeré mineralizace, na níž se podílí křemelina, křemík, souvisí s tím, co bychom mohli nazývat odvegetabilizováním.

Ve tvorbě břidlice musíme hledat jaksi mineralizovaný rostlinný svět. A když se pokusíme pochopit toto odvegetabilizování, což je totéž jako tvorba břidlice na Zemi, pochopíme tím proces, jehož polární protiklad se jiným způsobem odehrává tady v lidské hlavě. S ním je však spojený ještě jiný proces. A tento jiný proces, který je s ním spojený, musíme zase hledat venku ve světě. Musíme ho hledat tam, kde se tvoří například vápencová pohoří. Pro

vnější vědu je dnes skoro již geologickou skutečností, že vápencová pohoří jsou v podstatě založena na procesu tvorby země, který můžeme nazývat odanimalizováním.

Je to proces protikladný vůči k procesu stávání se zvířetem. A tady uvnitř se zase odehrává proces polárně protikladný. Jestliže tedy křemíku a vápníku, které jsou zastavivšími se procesy, připíšeme podíl na utváření lidské fyzické hlavy, pak si musíme uvědomit, že tím do tohoto utváření fyzické lidské hlavy zasahuje něco, co hraje velmi významnou roli venku, přinejmenším v celé přírodě naší Země.

V rámci přípravy se zároveň už nyní můžeme obeznámit s tím, že podíváme-li se na jedné straně na křemelinu, na křemík, bude velmi podstatně příbuzná s tím, co se odehrává právě ve fyzické hlavě. Jestliže mluvím o křemíku, je to ovšem zastavivší se proces. A to, co je procesem tvorby vápence, co se zastavuje ve vápníku, souvisí se vším, co je opačným pólem, co je v polárně protikladné součinnosti s tou druhou silou v lidské fyzické hlavě. Tyto procesy, které ještě dnes můžeme vidět všude kolem sebe, mají v lidské hlavě spojitost s jinými procesy, které na Zemi nenajdeme, které jsou zde přítomné jen

jako otisk, když je hlava, jak jsme říkali, otiskem éterného těla, astrálního těla a Já.

Co se týče těchto článků lidské přirozenosti, zastavili jsme procesy, které nejsou procesy bezprostředně pozemskými. Jenom to, co jsem vám uvedl u fyzické hlavy samotné, je v člověku původním pozemským procesem. Ty ostatní nejsou původními pozemskými procesy, i když je, jak uvidíme, nacházíme ve spojení s pozemskými procesy.

Abychom se dostali k určitému přehledu, chtěl bych rovnou přejít ke druhému článku lidského organismu. Budeme-li ho lokalizovat, nazývejme ho zhruba hrudním článkem. Je to článek lidského organismu, který v podstatě zahrnuje rytmického člověka, a my ho hned schematicky rozdělíme na všechno, co zahrnuje rytmus dechu, a na všechno, co zahrnuje rytmus oběhu.

Chceme-li vzít nyní v úvahu tento druhý článek lidské bytosti jako celek, musíme říci toto: Všechno, co jsem tady [viz nákres] označil jako ústrojnost rytmu dýchání v nejširším smyslu, je zprvu otiskem Já a astrálního těla. Jako je tedy hlava otiskem Já, astrálního těla a éterného těla, je to, co je zde

rytmem dýchání, otiskem Já a astrálního těla, a má něco o sobě primárně účinného, v čem však spolupůsobí fyzické a éterné tělo.

V lidské hlavě je primárně o sobě účinné jen fyzické tělo. Éterné tělo je zde také otiskem. V soustavě rytmu dýchání je však primárně účinným vzájemné působení fyzického a éterného těla a části oběhového rytmu, avšak slaběji, protože do oběhové soustavy se vsouvá celý organismus látkové výměny. Tady však již začíná to, co pak platí i pro člověka končetin a látkové výměny. Máme tu pak co dělat se skutečností, že končetiny se vším, co sem sahá v podobě látkové výměny (s výjimkou vlastního oběhu, tedy pohybu, který tu je) jsou v podstatě otiskem Já a spolupůsobením fyzického, éterného a astrálního těla.

Podíváme-li se na člověka hrudi, můžeme tedy říci, že z otisknuté ústrojnosti v něm máme vlastně jen to, co se vztahuje k Já a astrálnímu tělu. Účinná je v něm primární ústrojnost, která v tomto případě není pouze fyzická, nýbrž umožňuje, aby se projevilo fyzické tělo rozčleněné éterným tělem. Více je tomu tak u rytmu dýchání. A u oběhového organismu je tomu tak, že do něj již zasahuje to druhé ze soustavy látkové výměny.

Vidíte, jak to u různých článků člověka spolupůsobí různým způsobem? U těchto různých fyzických článků, které označujeme jako soustavu hlavy, soustavu hrudi a soustavu končetin, do sebe různým způsobem zasahují články, které jinak v duchovní vědě nazýváme fyzické tělo, éterné tělo, astrální tělo a Já. Hlava člověka, nahlížená jakožto proces, je v podstatě vlastně fyzickým tělem, neboť to, co není fyzickým tělem, je otiskem Já, astrálního těla a éterného těla.

To, co je středním člověkem, je v podstatě spolupůsobením fyzického a éterného těla. To, co není fyzickým a éterným tělem, je otiskem Já a astrálního těla. Člověk končetin a látkové výměny (ovšem s tím, že to u posledních dvou do sebe navzájem zasahuje) je nakonec vlastně vzájemným působením

fyzického, éterného a astrálního těla (jen s tím, že to přechází do ostatních článků, jak jsem vám vyložil) a otiskem Já.

Nyní se bude jednat o to, abychom se nejprve podívali, co můžeme ve středním člověku najít z toho, co je ve fyzické ústrojnosti hlavy podílem procesu, za výsledek jehož zastavení se musíme považovat křemelinu. Máme tady tu zvláštnost, že ve středním člověku proces tvorby křemeliny působí silněji, rozšířeněji. V hlavě působí jemněji. Tady, ve středním člověku, působí silněji, rozšířeněji, do jisté míry diferencovaněji. A nejsilněji působí v člověku končetin a látkové výměny. Jestliže

tedy vezmeme v úvahu proces, který jsme poznali jako vázaný na křemelinu, musíme říci, že nejsilněji působí tam, kde má přijít na pomoc našemu Já - uvidíme pak vzájemné působení s

jinými procesy - s ohledem na působení samostatného Já, které má ve fyzickém člověku látkové výměny jen svůj otisk. Tento proces vytvářející křemelinu působí nejsilněji tam, kde má přijít na pomoc Já, pro působení tohoto Já na člověka látkové výměny a končetin. Tento proces, který tedy lze charakterizovat prostřednictvím křemeliny, působí o něco slaběji tam, kde musí pomáhat jenom astrálnímu tělu, a nejslaběji tam, kde musí pomáhat pouze éternému tělu, tedy v hlavě.

Dalo by se to tak říci i v opačném smyslu: S ohledem na to, co můžeme považovat za proces, který se zastavuje v křemelině, musíme říci, že v ústrojnosti lidské hlavy působí tento proces nejvíce látkově. S ohledem na dynamiku působí jakožto síla nejslaběji. Ale tam, kde působí jakožto síla nejslaběji, tam působí nejsilněji, když se blíží stavu, ve kterém se pak v látce zastaví. Budeme-li tedy křemelinu považovat za látku, kterou máme před sebou, pak musíme říci, že její působnost je nejsilnější v hlavě. Budeme-li ji považovat za vnější znak procesu, pak musíme říci, že její nejslabší působení je v hlavě. Tam, kde je nejsilnější látkové působení, je slabé působení dynamické.

Ve středním člověku se právě s ohledem na křemelinu udržuje látkové a silové působení přibližně v rovnováze. A co se týče člověka končetin a látkové výměny, je silové působení v podstatě takové, že převažuje. Tady je nejslabší látkové působení a nejsilnější silové působení, takže to, co je procesem vytvářejícím křemelinu, proorganizovává vlastně celého člověka. Jestliže jsme si položili otázku, jak vypadá vzájemný poměr mezi tím, co je fyzickou ústrojností hlavy, a vnějším okolím, s nímž je člověk ve vzájemném vztahu, pak se také můžeme ptát, jaké povahy je vzájemné působení středního člověka, nakolik v sobě má ústrojnost rytmu dýchání, a jeho vnějšího okolí.

Chceme-li pomocí duchovní vědy studovat lidskou hlavu a porozumět jí, musíme se podívat na oba procesy ve tvorbě Země, na proces tvorby vápence a na proces tvorby křemeliny nebo, řekněme, kyseliny křemičité. Ještě se tomu budeme blíže věnovat. To, co se nachází méně směrem ven, méně na periferii, co se u člověka nachází více směrem dovnitř, ústrojnost rytmické soustavy dýchání, nám tím, že je souhrou, primárně souhrou fyzického a éterného těla, do níž se vetkávají otisky Já a astrálního těla, zprvu nikde v okolním světě neposkytuje nic, co by tu přímo jako proces už bylo, co by v přírodě, s níž se setkáváme, už jako proces bezprostředně existovalo. Alespoň tomu tak obvykle nebývá.

Jestliže chceme najít charakteristický proces pro to, co se tu děje prostřednictvím tohoto zvláštního spolupůsobení Já, astrálního těla (které jsou víceméně volné, protože si vytvořily otisky) a toho, co je primárně spolupůsobením fyzického a éterného těla, jestliže chceme pro celé toto vzájemné působení najít nějaký proces ve vnějším světě, pak ho musíme, má-li být náležitý, vlastně nejprve sami vytvořit. Spálíme-li rostlinné látky a získáme rostlinný popel, pak je to, co tu má podobu procesu, představováno spálením, vytvořením popela a potom zastavením se popela. O jednotlivých popelech budeme mluvit. To, co tu má podobu ohnivého procesu a procesu tvorby popela, je podobným způsobem příbuzné s procesem dýchání, jako je proces křemeliny příbuzný s procesem, který se fyzicky odehrává v hlavě.

A chceme-li se postarat, aby bylo účinné to, co z tohoto procesu tvorby popela má svůj korelát v procesu rytmu dýchání, pak to samozřejmě nemůžeme zavést do dechu (to v lidském organismu nikdy nemůžeme), nýbrž musíme to zavést do toho, co je jaksi druhým pólem dotyčného. Když toto na nákresu zvýrazním [střední člověk; viz následující nákres], pak zde budeme mít proces rytmu dýchání a proces rytmu oběhu: V procesu rytmu dýchání

jsou rostlinné popely tím, co nám charakterizuje účinné procesy. Tyto procesy rostlinných popelů však musíme přivést k účinnosti oklikou přes látkovou výměnu v druhém pólu, v rytmickém oběhovém organismu [viz šipka v následujícím nákresu]. Tento rostlinný popel, to znamená příslušné síly, musíme včlenit do oběhového rytmu, aby pak vyvolaly polární protipůsobení v procesu rytmu dýchání.

Tyto souvislosti se našemu náhledu jeví ihned tak, že vidíme, jak jsou v tom nejemenntnějším smyslu důležité pro porozumění lidskému organismu. Neboť tak jak jsme si museli říci, že to, co před sebou máme v procesu tvorby křemeliny, má co dělat s celým člověkem, pak aplikujeme- -li to nyní na proces rostlinného zpopelňování, získáme představu o tomto středním člověku, který se zase člení jaksí na dvě části, poněvadž má dýchání a oběhový rytmus. Představu získáme, když si řekneme: Podíváme-li se nejprve na to horní, na rytmus dýchání, je stavba těchto orgánů v podstatě podmíněna procesem, který se nám ukáže, když spálíme rostliny a získáme popel. V procesu rytmu dýchání je přítomen, mohli bychom říci, boj, ustavičný boj s tvorbou rostlinného popela, ovšem boj, který neprobíhá, aniž by to, co je jeho opakem, vnikalo do organismu skutečně jako výzva pro tento proces.

Jako lidé jsme postaveni na Zemi, v níž probíhají procesy křemeliny, procesy vápence. Nebyli bychom lidmi, kdyby nás (yto procesy vyplňovaly. Lidmi jsme díky tomu, že v sobě neseme polárně protikladné procesy, že tedy můžeme působit proti procesu tvorby křemene a neseme v sobě opačný pól, že působíme proti procesu tvorby vápna, když v sobě neseme opačný pól. Tyto póly v sobě neseme prostřednictvím útvaru naší hlavy, prostřednictvím celého člověka pak v odstupňování, jak jsem ho vyložil. Prostřednictvím dechové soustavy v sobě neseme boj s procesem rostlinného zpopelňování. Neseme v sobě opačný pól tohoto procesu rostlinného zpopelňování.

Když se na tyto věci podíváme, nebude působit nijak úžasně, že, řeknu-li to hrubě, úder jaksí vyvolává protiúder. Je zcela jasné, jestliže proces tvorby křemeliny v organismu náležitě zintenzívním, že protipůsobení bude modifikované. Stejně tak je jasné, že když produkt spalovacího procesu zavedu do organismu, vyvolám tím protipůsobení, a vyvstává důležitá otázka, jak toto působení a protipůsobení dostaneme do své moci. To je něco, co, označím-li to abstraktně, vyjadřuji vždycky tím, že řeknu: Záleží na tom, abychom především poznali, jaké jsou procesy v lidském organismu (ovšem až nahoru k Já) a jaké venku, mimo lidský organismus.

Tyto procesy jsou uvnitř i venku diferencované. Avšak uvnitř a venku jsou navzájem polárně protikladné. A ve chvíli, kdy něco, co má ze své povahy spočívat vně mé kůže, bude spočívat uvnitř mé kůže, anebo ve chvíli, kdy něco byť jen lehoučkým tělesným tlakem bude působit zvenčí dovnitř a jedí to něco, co by v podstatě zvenčí dovnitř působit nemělo, vznikne vnitřní protipůsobení. V tu chvíli mám za úkol vůči něčemu vytvořit takovéto protipůsobení. Když například konstatuji, že v člověku místo normálního procesu působícího proti procesu tvorby křemeliny panuje příliš velký sklon k tomuto procesu, musím to zvenčí regulovat tak, že podám příslušnou látku a to protipůsobení vyvolám; ono pak již nastane samo sebou.

To je něco, co nás vede k tomu, abychom zvolna dokázali chápat vzájemné působení člověka a vnějšího světa kolem něj.

Do odstupňovaného působení Já v člověku budete mít možnost nahlédnout, když skutečně dospějete k pochopení toho, jak Já působí jakožto síla to, co spočívá v procesu tvorby

křemeliny, jestliže Já chce působit prostřednictvím končetin a látkové výměny, pokud dále víte, že to, co je látkovým působením v procesu tvorby křemeliny, působí nejsilněji v lidské hlavě, a můžete-li si pak říci, že to, co je silovým působením, musí přijít na pomoc Já ve snížené intenzitě v lidské hlavě.

Podíváme-li se ovšem na poměr lidského Já k soustavě končetin a látkové výměny, pak v tomto poměru vlastně spočívá původ lidského egoismu. K této soustavě lidského egoismu patří také pohlavní soustava. A právě oklikou přes pohlavní soustavu působí Já tak, že lidskou bytost nejvíce proniká egoismem.

Když si to uvědomíte, řeknete si, že tu je jistý protiklad mezi tím, jak Já používá křemelinu, aby na člověka působilo ze soustavy končetin, a tím, jak toto Já působí prostřednictvím křemeliny z lidské hlavy. Tady působí jaksi bez egoismu. A když to duchovně-vědecky probádáme, uvidíme, že působí diferencujícím způsobem.

Kdybych měl toto zvláštní působení schematicky znázornit, musel bych říci: To, co Já (nyní tedy jako skutečný organizující prvek) v člověku působí prostřednictvím křemeliny [viz nákres, červená] ze soustavy končetin, v podstatě celého člověka shrnuje a v jednu nediferencovanou jednotu to poutá všechno, co v člověku existuje ve formě šťáv, takže je to nediferencovaný jednotný celek.

Všechno, co je tímto procesem, avšak s ohledem na síly s co nejméně intenzivní tvorbou křemeliny, to všechno působí v opačném smyslu [viz předchozí nákres, žlutá], působí to tak, že diferencuje a vyznačuje. Zdola je člověk shrnován, činěn nediferencovaným prostřednictvím křemeliny, shora je diferencován, rozdiferencován. S ohledem na člověka to však znamená, že síly organicky existující v hlavě jsou diferencovány pro své působení na jednotlivé orgány. Osobitým procesem tvorby křemeliny v organismu hlavy jsou podněcovány k tomu, aby řádně působily ve svých orgánech, aby se řádně rozdělovaly na srdce, játra atd.

Stojíme tu před procesem, který působí-li zdola nahoru, všechno v člověku zpřehází, kdežto působí-li shora dolů, všechno plasticky rozčleňuje, jaksi ovládá ústrojnost a přes jednotlivé orgány vnáší pořádek. Když si pak uděláme představu o tom, k čemu u člověka dochází na jedné straně tímto

syntetizujícího organizování - a jak to u jednotlivého člověka může být nepravidelné, pak se zvolna naučíme člověka ošetřovat tímto směrem, není-li v něm něco v pořádku. V následujících přednáškách to uvidíme.

Co se týká výzkumů musíme být v tomto směru neobyčejně opatrní. Podívejte se, co dělá, řekněme, vnější věda, když zkoumá lidský organismus. Vnější věda například řekne: V lidském organismu je křemelina*, je v něm fluor, hořčík, je v něm vápník. O křemelině tedy vnější věda řekne, že je ve vlasech, že je v krvi a že je v moči. Nuže, vezměme si nyní tyto dvě věci: křemelina ve vlasech a v moči. Pro materialistickou vědu se tu nejedná o nic jiného než o to, že když se prozkoumají vlasy, nachází se v nich křemelina, a když se prozkoumá moč, najde se v ní křemelina také. Vůbec ale není podstatné, že se v něčem nachází nějaká látka. Vůbec to totiž není podstatné, neboť křemelina se nachází ve vlasech proto, aby odsud působila. Vlasy totiž nemáme jen tak pro nic za nic, nýbrž z vlasů také vycházejí do organismu síly, a to zase ty nejjemnější síly. Ty nejjemnější síly jdou z vlasů zase zpět do organismu.

V moči máme křemelinu z toho důvodu, že je tu jako něco, co je jinak přebytečné. To, co není potřebné, se tu vyloučí. Je úplně lhostejné, že tu je obsažena, protože tu není aktivní; je tu vylučována křemelina, která nemá být aktivní, které je přespříliš. Je tu obsažena právě ta křemelina, která v organismu být nesmí, která pro něj tedy nemá nej menší význam.

Tak je tomu, budeme-li zkoumat nějaké jednotlivé látky, řekněme hořčík. Kdyby v zubech nebyl hořčík, nemohly by to být zuby, neboť v procesu hořčíku existují pro zuby síly, které se právě na výstavbě zubů podílejí v tom nejeminentnějším smyslu. Slyšeli jste to v přednášce profesora Rómera. Avšak hořčík, řekne materialistická věda, se nachází také v mléce. V mléce však hořčík nemá žádný význam. Mléko jako takové existuje díky tomu, že je dost silné na to, aby vyloučilo hořčík, který je uvnitř. V mléce nemá hořčík jako takový co pohledávat. Můžeme ho pak samozřejmě zjistit rozborem, ale v procesu tvorby mléka je tomu tak, že tento proces může nastat jen díky tomu, že síly hořčíku dokáže odpuzovat.

O tomto zvláštním protikladu, který spočívá v procesu tvorby zubů a v procesu tvorby mléka, se dozvíme něco bližšího jenom díky tomu, že víme, že hořčík je v procesu tvorby zubů něčím podstatným, něčím, co do něj dynamicky patří. V procesu tvorby mléka je však něčím, co je vylučováno jako páté kolo u vozu.

A podobně je tomu například s fluorem, který je podstatnou složkou zubní skloviny a bez něhož neporozumíme celkovému procesu evoluce zubů. V moči je také obsažen, avšak zase jako produkt vyměšování, aniž by v ní měl nějaký význam. Fluor, který je obsažen v moči, je zkrátka tím, co organismus dokáže vyloučit, protože to nemůže potřebovat.

Pouhé fyzické zkoumání toho, jestli něco někde je, vlastně vůbec nerozhoduje o tom podstatném. Vždycky musíme vědět, jestli je něco právem na příslušném místě jako to aktivní, anebo jestli je to tam proto, že to bylo vyhozeno. To rozhoduje. Podstatné je, abychom si takovéto pojmy osvojili, a mohli tak rozumět člověku a koneckonců i ostatním organickým bytostem v jejich zdravých a nemocných stavech. Vždycky však budeme nuceni, mluvíme-li více populárně, tyto pomůcky nepoužívat, protože dnes, v naší epoše, jsou lidé příliš málo obecně vzděláni o jemnějších pojmech, a musíme pak mluvit více v abstrakcích a jsme pak velmi často nesrozumitelní. Pak musíme mluvit více v abstrakcích a jsme pak velmi často nesrozumitelní.

Jestliže však sestoupíme (a mohli bychom sestoupit ještě do úplně jiných oblastí) k tomu, co je charakteristické pro oblasti, které by měl vědec v podstatě znát a pro něž má k dispozici fakta, jež může prozkoumat, pak se právě díky duchovní vědě dostaneme k takovým místům,

na nichž můžeme ukázat, že představa něčeho, co člověk analyzoval jako hmotu, co prozkoumal fyzikálně-chemickou vědou a o čem může říci, že v tom je obsaženo to či ono, že takováto představa vlastně nevede vůbec k ničemu jinému než k omylům.

To je to, co jsem dnes chtěl na úvod říci. Zítra pak o tom budeme mluvit dále.